

”Kyrkans spanska lärarinna” fyller 500 år

Teresa Sánchez de Cepeda Dávila y Ahumada föddes den 28 mars 1515 i den muromgärdade staden Ávila i Spanien och dog den 4 oktober 1582 i Alba de Tormes. Namnet Teresa sägs härstamma från grekiskans *teriso* i betydelsen att odla eller jaga. Vissa hagiografer har velat göra gällande att namnet passar henne väl eftersom hon odlade dygder och ”jagade” själar för att föra dem till himmelriket. Under alla omständigheter spreds ryktet om hennes helighet redan under hennes livstid och hon kanoniserades 1622, samtidigt som Ignatius av Loyola, Philip Neri och Francisco Xavier. År 1970 utnämndes hon och Katarina av Siena av påven Paulus VI till kyrkolärare, de första av fyra kvinnor (bland 43 män) som hittills förärats denna titel. De andra två kvinnliga kyrkolärarna är Thérèse av Jesusbarnet, utnämnd av Johannes Paulus II år 1997, och Hildegard av Bingen, utnämnd av Benedictus XVI år 2012.

Terasas adligt klingande efternamn de Cepeda Dávila y Ahumada döljer en historisk fläck: hon var sondotter till en tvångsomvänd judisk köpman i Toledo, Juan Sánchez, och hade sålunda ”orent” blod i sina ådror. Kungaparet Isabella och Ferdinand hade 1492 ambitionen att ena Spaniens olika kungadömen och kalifat, där kristna, judar och muslimer (kallade morer) samexisterat under tidvis mer, tidvis mindre fredliga former i flera århundraden. Enheten skulle säkras genom att alla skulle lyda under ett kungahus vars katolska förtecken var deras adelsmärke. Icke-kristna fördrevs eller tvingades låta döpa sig. Den spanska inkquisitionen skapades samtidigt för att hålla reda på att de nyomvända inte fortsatte utöva sin gamla tro i hemlighet. Teresas farfar Juan var en av dem som valde att stanna kvar i Spanien och lät sig därför döpas.

Terasas far, Alonso Sánchez de Cepeda Dávila, som i Toledo tvingats bära ett plagg (en så kallad *sambenito*) på grund av sitt judiska ursprung, flyttade till Ávila och skaffade sig en ny identitet genom att gifta in sig i den ansedda kristna släkten Ahumada. Som son till en framgångsrik köpman inom textilier hade han också tillräcklig förmögenhet för att kunna köpa sig den lågadliga titeln *hidalgo*. Paret fick nio barn, varav Teresa var det tredje. Teresas mor dog 33 år gammal i samband med sin tionde förlossning. Teresa var då 13 år och tog djupt intryck av sin mors – och vid den tiden gifta kvinnors – öde. Flera studier kring Teresa gör gällande att hon med sin klarsynta men också rebelliska natur då beslöt att inte följa i moderns fotspår.

Vid tjugo års ålder inträdde Teresa i Inkarnationsklostret i Ávila, ett karmelitkloster som då hyste ca 150 nunnor. Antalet var förhållandevis normalt vid den tiden då inte mindre än en tredjedel av Spaniens befolkning utgjordes av präster och ordensfolk. I klostret bodde såväl fattiga kvinnor, vilka delade sovsal och matsal, som bemedlade kvinnor som hade egna lägenheter och tjänstefolk. Teresa tillhörde de senare. Nunnorna var relativt fria att ta emot släkt och vänner liksom att besöka andra utanför klostret. Eftersom klostrets ekonomi var ansträngd sågs besök i och utanför klostret som välkomna bidrag till systrarnas uppehälle. Den gladlynta, sällskapliga Teresa trivdes väl med tillvaron och tillbringade en stor del av sin tid med social samvaro. I Inkarnationsklostret bar hon namnet Doña (Fru) Teresa de Ahumada.

Vändpunkt

Något år efter sitt inträde drabbades hon av en svår sjukdom som var nära att kosta henne livet (det har spekulerats om det rörde sig om malaria eller epilepsi) och sändes av sin far att genomgå behandlingar av en kvacksalverska på en ort där hennes syster Juana bodde. Behandlingarna gjorde inte mycket för hennes fysiska hälsa, men ensamheten och läsningen av andliga böcker väckte i henne en längtan efter en mera innerlig och helhjärtad relation med Gud. I stilla bön fann hon Guds

vänskap och närhet. Långt senare skulle hon definiera bönen just "som ett vänskapligt umgänge i ensamhet med en vän som vi vet älskar oss". Tillbaka i klostret återgick hon dock till sina gamla vanor under förevändning att hennes svaga hälsa gjorde det svårt för henne att meditera. Det skulle dröja 18 år innan hon på allvar började gå sin himmelske vän till mötes på bönen väg.

Omvändelsen, som hon kallar den, kom när hon läst Augustinus *Bekännelser* och betraktat en bild av den lidande Kristus. Hon kände sig manad att göra bot och började dra sig undan besöksrummet för att leva ett mera andligt liv. Snart fick hon erfara Guds närhet i det hon upplevde som inre visioner och ord, och hon erfor samtidigt en allt större frid och glädje.

Vissa extraordinära fenomen som levitationer och extaser fick henne dock att befara att hon blivit offer för djävulens bländverk. Hon rådfrågade ständigt biktfäder och lärda teologer om saken och fick högst varierande svar, vilket ökade hennes oro. Sådana fenomen var nämligen inte alldeles sällsynta vid denna tid då en sekt som kallade sig *los alumbrados* (de upplysta) drev sig själva till extas genom riter av mer eller mindre religiös karaktär. Präster ur den då nyligen bildade Jesuitorden menade dock att nådegåvorna kom från Gud eftersom verkningarna var goda: hon tog ju sin kallelse på större allvar, drog ner på sällskapslivet och ägnade alltmera tid åt inre bön.

Teresa hade därmed vid 40-års ålder anträtt den kristna mystikens väg som skulle leda henne till hjärtats förening med Gud; en bönen väg som hon sedermera skulle instruera andra i att gå och som med tiden gjorde henne till kyrkolärare. Men vägen skulle visa sig vara krokig och fylld med utmaningar, risker och äventyr. Vänskapen med Gud hade sina sidor, vilket illustreras bland annat av anekdoten om hennes dialog med Kristus när hon ramlat av sin mulåsna och landat i en lerpöl: "det är så jag behandlar mina vänner", sade Jesus till henne då. "Ja, Herre, och det är därför som du har så få" var hennes svar. Överlag kännetecknas Teresas relation till Gud som mycket personlig och Kristus-centrerad, och hennes samtal med sin himmelske brudgum vittnar om hennes ärlighet, humor och oräddhet.

Ordensreformator och klosterstiftare

Idén att reformera den sedan 1300-talet relativt förslappade karmelitorden var inte Teresas. Den lanserades av hennes brorsdotter under ett samkväm i Teresas klosterlägenhet då ordens ursprung kom på tal. Deltagarna talade om de första kristna eremiterna på berget Karmel, om deras asketiska leverne och den enkla ordensregel som patriarken Albertus av Jerusalem hade givit bröderna. Den unga Beatriz föreslog då spontant att man borde försöka återskapa den sortens ordensliv. Idén var inte förflugen, tvärtom. I den allmänna diskursen vid den tiden menade somliga att protestantismen var ett ödesdigert resultat av den förslappning som ägt rum inom kyrkan och inte minst i klostren. Som ett led i motreformationen uppmanade flera inom den kyrkliga hierarkin och även dåvarande kungen av Spanien, Felipe II, som själv var en asketisk man, därför olika ordnar att återgå till mera ursprungliga och strängare levnadsregler.

Teresa avfärdade först idén. Hon trivdes utmärkt i sitt kloster och hade ingen omedelbar lust att ändra på sakernas tillstånd. Men det dröjde inte länge förrän hon förstod att Gud kallade henne att grunda ett reformerat karmelitiskt kloster. Nu började dock problemen hopa sig: från att ha varit en populär, omtyckt syster misstänkliggjordes hon och sågs som en fiende av en del av ordens medlemmar och vänner. Ordensgeneralen gav henne inledningsvis sitt stöd men drog det sedan tillbaka. Hon hade redan rykte om sig att vara mystiker, nu ville hon dessutom grunda ett kloster där några få kvinnor skulle hållas instängda. Det luktade högmod, uppstudsighet och fanatism. Inkvisitionen höll ögonen på Teresa men själv var hon ytterst noga med att i alla frågor konsultera kyrkans prelater och teologer. Hon fick gå försiktigt fram. Hennes syster Juana köpte tillsammans med sin make en fastighet utanför Ávila och med hjälp av pengar som brodern Rodrigo skickat från

Peru kunde de i hemlighet bygga om fastigheten till kloster. Det blev det första av Teresas sammanlagt sjuutton klosterstiftelser, invigt den 24 augusti 1562. Teresa var då 47 år.

Systrarna i detta Sankt Josefs kloster (Teresa uppkallade det efter det helgon som hon menade hade hjälpt henne alldeles särskilt) levde i största enkelhet och fattigdom. Eftersom karmelitorden från början varit en tiggardorden skulle de leva av allmosor och eget handarbete. De skulle ägna större delen av dagen åt bön i ensamhet och tystnad, men samlas vid bestämda tider för tideböner, mässa, måltider och rekreation. De maximalt tretton systrarna skulle i princip aldrig lämna klostrets inhägnade område, utan leva helt för Gud och kyrkan i enlighet med ordens ursprung på Berget Karmel. Teresa skrev nya konstitutioner åt klostret, ändrade klosterdräkten, lämnade symboliskt sina skor i en närbelägen församlingskyrka och antog namnet Teresa av Jesus. Det nya, reformerade klostret skulle, som en del andra ordnar som reformerades vid samma tid, kännetecknas av att man gick barfota i hemmagjorda hampasandaler (*alpargatas*), en sorts skodon som för övrigt var vanliga bland fattiga människor i Spanien ända långt in på 1900-talet. Orden fick därmed namnet Oskodda eller Barfotakarmeliter.

Under de kommande fem åren anpassade Teresa och hennes första medsystrar sig till sitt nya ordensliv, och ortsborna till klostrets existens. Det kom nya kallelser och Teresa ökade högsta tillåtna antalet nunnor till 21. Efter år av förberedelser och turbulens kunde Teresa nu finna ro och åter samla sig. På uppdrag av sina andliga ledare skrev hon under åren 1562–1564 sin självbiografi, *Boken om mitt liv*, eller, som den heter på spanska, *Vida*. Det är en femtioårig kvinna som ser tillbaka på sin uppväxt och framför allt på sin andliga utveckling som nunna. Med sin personliga, spontana stil visar hon dock att hon alltså har en ungdomlig livsnerv. I boken redogör hon för de många nådegåvor hon fått genom bönen liksom för sina egna tillkortakommanden. Berättelsen växlar mellan återgivning av händelser och minnen, uppmaningar att inte följa hennes dåliga exempel och spontana böner. Hon skrev under denna period även *Fullkomlighetens väg (Camino de Perfección)*, som hon riktade till sina medsystrar i Sankt Josefsklostret. I denna bok redogör hon för hur människosjälen alltmera kan närma sig förening med Gud genom kontemplativ, betraktande bön, men ger också praktiska råd för det karmelitiska klosterlivet.

Teresa hade inte haft mycket kontakt med den manliga grenen av karmelitorden förrän hon träffade Johannes av Korset år 1567, fem år efter Sankt Josefsklostrets stiftelse. Trots att hon var ca 30 år äldre än han fann de varandra i samtal om den kristna mystiken. Hon övertalade honom att förbli karmelit (han hade tankar på att lämna orden för att bli kartusian) och att leva i enlighet med ordens ursprungliga ideal. Därmed fick de oskodda eller barfotakarmeliterna även en manlig gren. Johannes av Korset gick om möjligt igenom ännu fler strapatser än Teresa innan uppdelningen mellan skodda och oskodda karmelitbröder vann acceptans, men det är en annan historia.

Terasas första klosterstiftelse hade lyckats och snart kom förfrågningar om hon kunde stifta kloster på den ena orten efter den andra, först i Kastiljen, där Ávila låg, sedan i mer avlägsna regioner som Andalusien och Aragonien. Hennes bröder, som lyckats bli tämligen förmögna *encomenderos* (innehavare av ett kolonialt område) i det som sedermera skulle komma att kallas Latinamerika (ordet myntades av fransmän under 1800-talet) kom henne till ekonomisk undsättning så att hon kunde köpa fastigheter och inrätta kloster, men hon fick också hjälp av vänner och välgörare i sin närhet. Hon vistades bara korta perioder i varje kloster, högst några månader och i ett, det i Caravaca, vistades hon inte alls. Eftersom rekryterna till stor del var unga och inte hade erfarenhet nog för att kunna leda nystiftade kloster hämtades nunnor från Inkarnationsklostret för ändamålet. Teresa ledde dock sina systrar per korrespondens, fler än 400 brev till priorinnor i de nystiftade klostren finns bevarade. Själv var hon ständigt på resande fot med alltmer sviktande hälsa och krafter.

Mystikens pedagog

Det var under några få månaders vistelse i det nystiftade klostret i Toledo som Teresa skrev sitt mest berömda verk, *Den inre borgen* (*Las moradas* eller *Castillo interior*). Uppväxt som hon var i den muromgärdade medeltida staden Ávila, som kan liknas vid en befäst borg, kan det ha varit naturligt för henne att likna själen vid en borg där kungen – Gud själv – vistas i de innersta boningarna. Vägen in i borgen, skriver hon inledningsvis, är bönen, och i de följande kapitlen ledsagar hon läsaren genom olika mer eller mindre koncentriskt boningar, eller stadier, till den andliga boning där Gud och människan möts i fullkomlig harmoni och kärlek.

När Teresa avled den 4 oktober 1582 efterlämnade hon ett stort antal skrifter. Förutom ovannämnda böcker och brev hade hon författat dikter, sånger, anvisningar för visitation av kloster med mera. Som redan sagts höll inkquisitionen ett vakande öga på henne, inte minst på grund av hennes radikala (av latinets *radix*, rot-) förhållande till evangelierna och Skriften som helhet. Det låg nära till hands att misstänka henne för protestantiska utsvävningar och irrläror i en tid då Bibeln vanligtvis inte lästes av katolska lekmän. Hon hade dessutom anmälts till denna ökända kyrkliga myndighet av hämndlystna kvinnor som inte accepterats i hennes kloster. Teresa visste dock hur hon kunde skydda sig. Genom olika retoriska grepp, som att ständigt påpeka att hon är en obildad och eländig kvinna, kunde hon förmildra sin auktoritära diskurs och rentav vinna sympati. Med sin rika erfarenhet gjorde hon sig inga illusioner om en del prelater som befann sig i maktpositioner, men hon visste hur de kunde blidkas. Detta sagt avvek hon dock aldrig från kyrkans lära, och på sin dödsbädd kunde hon lugnt uttala sina sista ord: "jag dör som en kyrkans dotter."

I kyrkans historia framstår Teresa av Jesus och Johannes av Korset som ett radarpar när det gäller den kristna mystiken. Deras skrifter tillhör inte bara kyrkans, utan även litteraturhistoriens klassiker. Ända in i vår egen tid förekommer intertextuella hänvisningar till deras liv och verk i romaner och filmer, för att inte tala om andliga skrifter. Teresa har under historiens gång beundrats för sin ödmjukhet och sin självständighet, sin mänsklighet och sin andlighet, sin vältalighet och sin enkelhet. Hon har dock också utnyttjats som modell för en spansk "ras" av renblodig, högtstående, karg och ädel "spanskhets". Detta var fallet särskilt under Francodiktaturen då den statliga propagandan lade vikt vid landets svunna men ärorika storhetstid.

Hennes verk har studerats inom skilda akademiska ämnen som litteraturhistoria, litteraturvetenskap, filosofi, psykologi och till och med genusvetenskap. Inom dessa discipliner har fokus av naturliga skäl legat inte på religiösa eller teologiska frågor utan snarare på narrativa aspekter av hennes författarskap. En gemensam nämnare som man finner i samtida studier av hennes skrifter är intresset för introspektionen hos Teresa, det vill säga hennes iakttagelse av det egna själslivet, vilket anses värdefullt ur exempelvis ontologisk, psykoanalytisk och även feministisk synvinkel eftersom den skapade hos henne en hög grad av självkännet och medvetenhet.

En genreöverskridande författare

Den spanska litteraturhistorien placerar henne inte bara bland guldålderns stora litterära kulturpersonligheter utan också som en produkt av renässansen och den i Europa då framväxande humanismen., Teresas farbror var lärjunge till Erasmus och Juan Luis Vives, så man kan förmoda att hon fick med sig humanismens människosyn hemifrån, och då inte minst de tankar som rörde kvinnans rätt till viss bildning inom ramen för dåtidens sociokulturella normer. Hennes omfattande produktion visar på en författarådra som inte lät sig tystas trots risker och visst motstånd. Visserligen hade enstaka kvinnor i Europa tidigare kunnat utge egna skrifter om mystik och andra andliga frågor (Hildegard av Bingen, heliga Birgitta och Julian av Norwich är blott några exempel), men Teresa kan sägas ha gått längre genom att hon tog flera litterära genrer i bruk. Hennes böcker *Vida* (*Boken om*

mitt liv) och *Fundaciones (Klosterstiftelser)* hör exempelvis hemma inom genren berättelser eller bekännelser, medan *Camino de Perfección (Fullkomlighetens väg)* och *Castillo interior (Den inre borgen)* är didaktiska verk. Som brevskrivare figurerar hon som en av Spaniens tidigaste användare av brevgenren, en genre som skulle vinna terräng i spanskspråkig litteratur något århundrade senare. Som diktare var hon dock inte nydanande: de flesta av hennes dikter är omskrivningar av dåtida populära strofer och sånger.

Ett undantag är dock den enkla dikten *Solo Dios basta* som Teresa av allt att döma skrev till sig själv eftersom det var bara sig själv som hon duade i sina skrifter. På den tiden tilltalade karmelitnunnor varandra i tredje person med *vuestra caridad* (ers barmhärtighet). Den korta dikten lyder på spanska: *Nada te turbe, nada te espante. Todo se pasa, Dios no se muda. La paciencia todo lo alcanza. Quien a Dios tiene nada le falta. Solo Dios basta.* Här följer ett försök att återge dikten i modern svensk språkdräkt: "Låt inget oroa dig, inget skrämna dig. Allting går över, Gud finns alltid här. Med tålamod uppnår man allt Den som Gud har saknar ingenting. Gud ensam är nog." I all sin enkelhet sammanfattar dikten Teresas, och i grunden varje människas, rädsla, ensamhet och kamp mellan otro och tro. Den exemplifierar också hennes dialog med sig själv på trons väg.

Terasas verk kom att influera kvinnor i Spaniens kolonier att, med Derridas ord, våga fatta pennen för att utvecklas mänskligt och intellektuellt. Detta var särskilt fallet med den colombianska klarissan Francisca Josefa del Castillo (1671-1742) och den mexikanska nunnan Juana Inés de la Cruz (1651-1695). Inspirerad av Teresa av Ávila inträdde Juana Inés först i ett karmelitkloster, men av hälsoskäl valde hon så småningom att söka till San Jerónimoklostret, som tillhörde augustinerorden. Medan Francisca Josefa gick till litteraturhistorien som en av de första spanskspråkiga kvinnorna i Latinamerika som, i Teresas efterföljd, skrev om Guds kärleksfulla dialog med människan, utmärker sig Juana Inés som en av barockens största poeter, som med metaforer hämtade från himlasfären beskrev människans inneboende gudomliga storhet. Dessa kvinnor sökte och utnyttjade klostrets ensamhet och tystnad inte bara för att följa sin kallelse, utan för att kunna förverkliga sig själva som personer, subjekt, i samklang med humanismens antropocentriska ideal. De förenade sitt mänskliga jag med den människoblivne Guden genom dialog i ordets båda bemärkelser: samtal och kunskap genom ord (*dia-logos*).

Terasas skriftliga produktion utmärker sig inte för retorisk vältalighet, systematiska upplägg eller språklig korrekthet. Hon skriver som hon talar med ett enkelt, vardagligt språk. Hennes texter innehåller många stavnings- och syntaxfel, och hon hoppar inte sällan över ord i sin framfart. Detta beror till viss del på att hon skrev nattetid eller då hon kunde finna en ledig stund mitt uppe i andra plikter. Men trots hennes textuella avvikelser från ämnet och andra brister i skrivandet brukar litteraturvetare peka på hennes osvikliga känsla för ord och hennes rika bildspråk. Med sin spontana och hjärtliga ton, sitt kärleksfulla tilltal till både Gud och människor, sin humor och sina många metaforer och diminutiv skapade hon verklighetsnära och samtidigt mycket expressiva texter. Kräldjur, fjärilar, vatten och ädelstenar, för att nämna några av hennes liknelser, illustrerar själens omständigheter på sin väg till Gud. Svårigheten med att sätta ord på djupgående andliga erfarenheter löser hon genom att ta till all dagliga bilder och liknelser. Därigenom får hon den upphöjda kristna mystiken att framstå som jordnära, uppnåelig för var och en som uppriktigt söker Gud.

En existentiell förebild

Inom filosofi har hennes skrifter setts som exempel på människans förmåga att genom inre dialog (med sig själv och med Gud) nå fram till självkännedomens och medvetandets djupaste skikt. Filosofen Edith Stein lyfter fram Teresas medvetna sökande efter sanning som ett exempel på

förståndets och viljans avgörande roll i människans ontologi, dvs. i människans sätt att uppfatta tillvaron och verkligheten. Hos Teresa finns ingen motsättning mellan förnuft och känsla, hon använder båda i sitt sanningssökande. Hennes skarpa observations- och analysförmåga är ingen tillfällighet, menar Edith Stein, utan resultatet av att hon viljemässigt och genom ärlig självvranskan utvecklat den. Teresas existentiella förhållningssätt vann genklang hos Edith Stein, som efter att ha läst *Boken om mitt liv* lät sig döpas och inträdde sedermera i karmelitorden, men mördades 1942 i Auschwitz på grund av sitt judiska ursprung.

Ett exempel på senare års studier i Teresa av Ávilas skrifter är den bulgarisk-franska filosofen och psykoanalytikern Julia Kristevas roman *Thérèse, mon amour* (2008) en bok i vilken hon, genom en fiktiv berättare, analyserar Teresas självbiografiska författarskap utifrån Foucaults lära om jag-teknologier. Foucault definierar detta begrepp som människans möjligheter att förändra sitt sätt att tänka och vara, inse sina egna möjligheter och begränsningar, eftersträva det goda osv., för att därigenom nå lycka och fullkomlighet. Teresas sätt att ta tag i sig själv och sitt liv för att bli fullkomlig är ett exempel på en sådan psykologisk omvändelse, enligt Kristeva. Denna forskare och samhällsdebattör, som uppger sig vara livslång ateist, finner hos Teresa en helgjuten människa som har en hel del att säga idag, inte minst att förnuft, gudstro och kärlek tillsammans kan fylla det tomrum som nihilismen skapat. Kristeva framhåller för övrigt att västerländska, sekulariserade samhällen gärna pekar på religiösa avarter och kyrkliga felsteg, men underlåter att se de goda verkningar som en gudstro kan ha i människors liv.

Feminist?

Redan under Teresas levnadstid beskrevs hon som en person med både manliga och kvinnliga egenskaper. Dominikanen Juan de Salinas gick så långt som att säga efter att han träffat henne: "när det gäller tron är hon en karl, rentav en karl av den skäggigaste sorten" ("*un varón de los muy barbados*"). Andra gjorde gällande att hennes charm, koketteri och moderliga omsorger gjorde henne mycket kvinnlig. Oavsett vilket framstår hennes balanserade personlighet som djupt mänsklig. Själv brydde sig Teresa inte så mycket om vad som ansågs vara typiska könsrelaterade drag, hon såg hellre till människans inre komplexitet än till ytligare attribut. Med "beslutsam beslutsamhet" (*determinada determinación*) förordade hon icke desto mindre ett slags mannamod hos sina medsystrar och förbjöd dem att genom falsk ödmjukhet ge sken av att vara naiva, okunniga eller dumma kvinnor.

I sina texter anför hon dock ofta att hon, som obildad kvinna, kanske tar fel eller uttrycker sig illa. Genusvetare har under senare tid analyserat Teresas texter utifrån feministiska teorier och menat att hennes självanklagelser kan ha varit ett sätt att skydda sig mot misstankar eller kritik. Genom att inte göra anspråk på sakkunskap, utan tvärtom utge sig för att inte förstå sig på saker och ting, skulle hon sålunda ha skaffat sig den frihet hon behövde för att utveckla sin lära om kristen mystik. Litteraturvetaren Carole Slade menar till exempel att Teresa undanmanövrerade inkquisitionens misstankar mot henne genom att i sin prosa taktiskt infoga uppgifter om sig själv, sitt leverne och sin bakgrund, uppgifter som passade väl in på det frågeformulär som denna myndighet använde sig av i sina undersökningar. Andra genusvetare gör gällande att Teresas hänvisningar till att hon skrev på sina andliga ledares befallning kan ha varit en skyddsmekanism. Här menar man dels att inte finns uppgifter om exakt vad och för vem dessa präster bad henne skriva, dels att hennes skrifter inte skulle ha utsatts för så skarpa granskningar om de sanktionerats på förhand. Det påstås inte att Teresa skulle ha farit med osanning genom att hänvisa till lydnad, däremot att hon med ett mått av list fått vissa själsfränder att be henne skriva.

Doctor ecclesiae

Flera försök gjordes från spansk sida att få Teresa av Jesus utnämnd till kyrkolärare mellan 1622 och 1923, men kyrkan svarade varje gång att det inte var möjligt med hänsyn till *obstat sexus*, hon var av fel kön. I samband med sista försöket 1923 fick hon dock titeln *doctora honoris causa* vid Salamancas universitet. Tre år senare (1926) blev hennes ordensbroder och själsfrände Johannes av Korset utnämnd till kyrkolärare.

Det skulle dröja till efter Andra Vatikankonciliet innan kvinnor ansågs värdiga att utnämnas till lärare i andliga frågor. I sitt anförande den 27 september 1970 underströk påven Paulus VI att Teresa, som kyrkans första kvinnliga läromästare, inte äventyrar det kyrkliga läroämbetets grunder utifrån i Paulus första brev till Korintierna (1 Kor 14:34), utan snarare lyfter fram kvinnans "sublima mission" bland gudsfolket och hennes delaktighet genom dopet i det allmänna prästadömet. Han tillade att kyrkan tack vare Andra vatikankonciliet börjat se kvinnans gudomliga kallelse att tillsammans med sina bröder och systrar samverka för att främja Guds rike på jorden.

Under hela 2015 högtidlighålls 500 års jubiléet av Teresa av Jesus födelse. Detta firas förstås främst inom karmelitorden som nu är spridd över hela jordklotet, men också, och inte minst i hennes hemstad Ávila. Där finns sedan 2003 ett Mystikens universitet, under ledning av karmelitbröder, som tillhandahåller kurser, utbildningar, litteratur och annat material. Där kommer även en internationell kongress att hållas i september. Mer information finns på www.cites.es.

Ingrid Lindström Leo

Fil.dr. i spanska, verksam vid Mittuniversitetet, Sundsvall.